

Ett äventyr i mönster

Ulrika Gustafsson
textilkonst kandidat
VT 2011

Sammanfattning

Jag har gjort en liten serie mönster som alla har inspiration i folktro och sägner.
Ett mönster handlar om Bergtagning och ett annat handlar om sägner Hårgadansen.
Utifrån dessa två har jag sedan tagit delar och gjort nya mönster.
Arbetet har vuxit fram med fokus på arbetsprocessen och utan resultat tank.

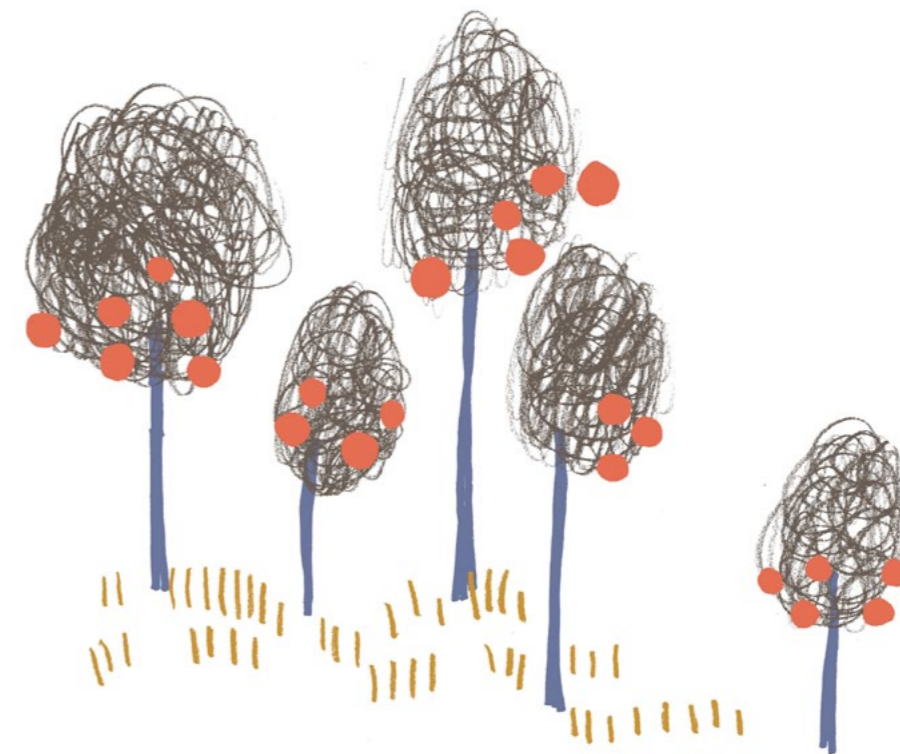
Mönstret som handlar om bergtagningen screentryckte jag i två olika färgställningar.

Nyckelord

Bergtagning, Hårgadansen, folktro, sägner, screentryck, mönster.

Innehåll

Inledning.....	3
Syfte.....	4
Arbetsprocess.....	5
Resultat.....	11
Diskussion/reflektioner.....	29
Slutsatser.....	32
Källförteckning.....	32

Inledning

Mitt arbete har kretsats kring två historier, bergtagning och sägnen Hårgadansen.

Jag har gjort mönster av dem och av dessa har jag sedan gjort nya mönster - ”Rosett” och ”Liten mus på stormigt hav”.

Bergtagning kallades det när troll rövade bort människor in i berget. Kvinnor var särskilt utsatta och det var också vanligt att brudpar rövades bort när de tågade till eller från kyrkan. De drabbade förstod inte hur det gick till utan rätt som det var befann de sig inne i berget. Trollen lockade med god mat och dryck och åt eller drack man så var man fast i trollens grepp. Oftast räckte det att stå emot frestelsen eller be en bön. Att ringa i kyrkklockorna kunde också häva bergtagningen.

De som lyckade ta sig tillbaka berättade att trollen faktiskt var snälla och frikostiga. Trollen var inte alls fula som de ofta framställs i sagor. Nej, trollen var listiga och ville göra ett gott intryck. De skiljde sig inte mycket från människor mer än att de var finare klädda och hade vagnar i silver och vackra salar klädda i guld. Trollmaten var god och lyxig men det fanns en stor risk att den kunde förvandlas till paddor, ormar eller grodor.

Men de bergtagna som kom tillbaka var förändrade. De fick ett eget språk, en del var helt tokiga och andra hade förlorat minnet. Man kallade på de kloka för att få bukt med de bergtagnas olika symptom. Man lurade i dem glömskedryck och man gjorde andra ritualer för att få dem att bli sig själva igen. (Schön, 1999)

”Bergtagningen”

”Det var en varm sensommarkväll i östra Småland. Ett brudpar med sitt följe var på väg hem ifrån kyrkan. En mystisk man med häst stoppade dem på vägen. Han ville gratulera brudparet sa han. Det visade sig inte bättre än att han var ett troll och han förde dem in i berget. Han bergtog dem. Sen den kvällen har brudparet inte setts till.” (Ulrika)

”Hårgadansen”

I Hanebo socken i Hälsingland dansade några ungdomar en lördagskväll på en loge. En spelman kom och spelade den mest förtjusande musik så de dansade och dansade. De dansade till söndag morgon då kyrkklockorna ringde till gudstjänst. En flicka föll då ihop på golvet av utmattning. Hon såg vad som höll på att hända. Hon såg att spelmannen hade en bockfot, och att han egentligen var självaste djävulen. De andra fortsatte att dansa och de dansade ut från logen och följde med spelmannen upp på Hårgaberget där de dansade sig till döds. (Schön, 2004)

Syfte

Jag har upptäckt att mönster är något som intresserar mig väldigt mycket. Det är framförallt upprepningen i det oändliga, den växande känslan men också att få arbete med färg och olika färgställningar. Under mitt examensarbete bestämde jag mig för att fördjupa mig ännu mer i min mönstervärld.

Jag funderade på sägner och folktro. Tänkte på ruskiga gamla historier.

Historien i mina mönster är viktig. Jag hittar oftast först en historia som jag bygger upp hela mönstret kring. Oftast har det varit en historia som jag hittar på själv eller något från mitt eget liv.

Jag ville utveckla mitt mönsterskapande. Jag ville hitta något nytt i det. Föra in nya tankar.

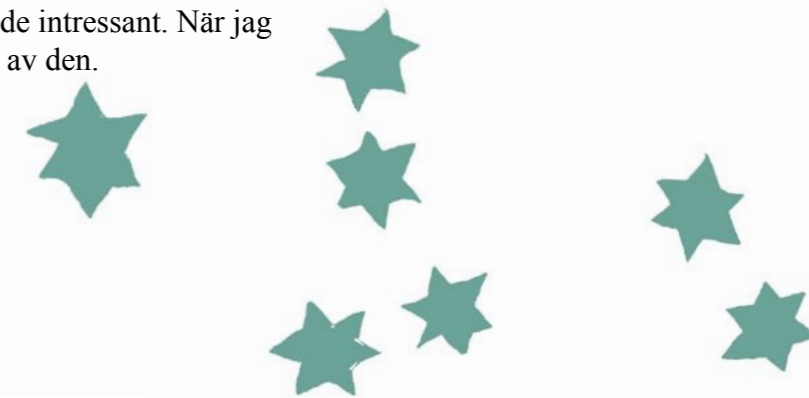
Jag tänkte att eftersom jag jobbat mest med ljusa och naiva mönster så ville jag försöka göra lite dovare mystiska mönster och ta inspiration ifrån folktron och gamla sägner.

Hur kan jag utveckla mina mönster? Förändra mitt uttryck? Hur gör jag för att mina mönster ska hänga ihop även om de inte gör det med en sammanhängande historia?

Jag hade inget uttalat mål. Det viktigaste var att jag ville undersöka min arbetsprocess lite mer. Jag har tidigare alltid fokuserat väldigt mycket på målet. Och nu ville jag se hur resultatet blir om jag inte bryr mig om hur det ska bli. Blir det bättre då?

Eftersom jag tidigare använt mig mest av mina egen påhittade historier så tyckte jag nu att det kunde vara intressant att använda mig av en redan berättad historia. Jag ville hitta en gammal historia som jag kunde berätta igen genom mina mönster.

Jag hade hittat en sägen som hette Hårgadansen som jag tyckte verkade intressant. När jag hade läst den så kände jag med en gång att jag ville göra ett mönster av den.

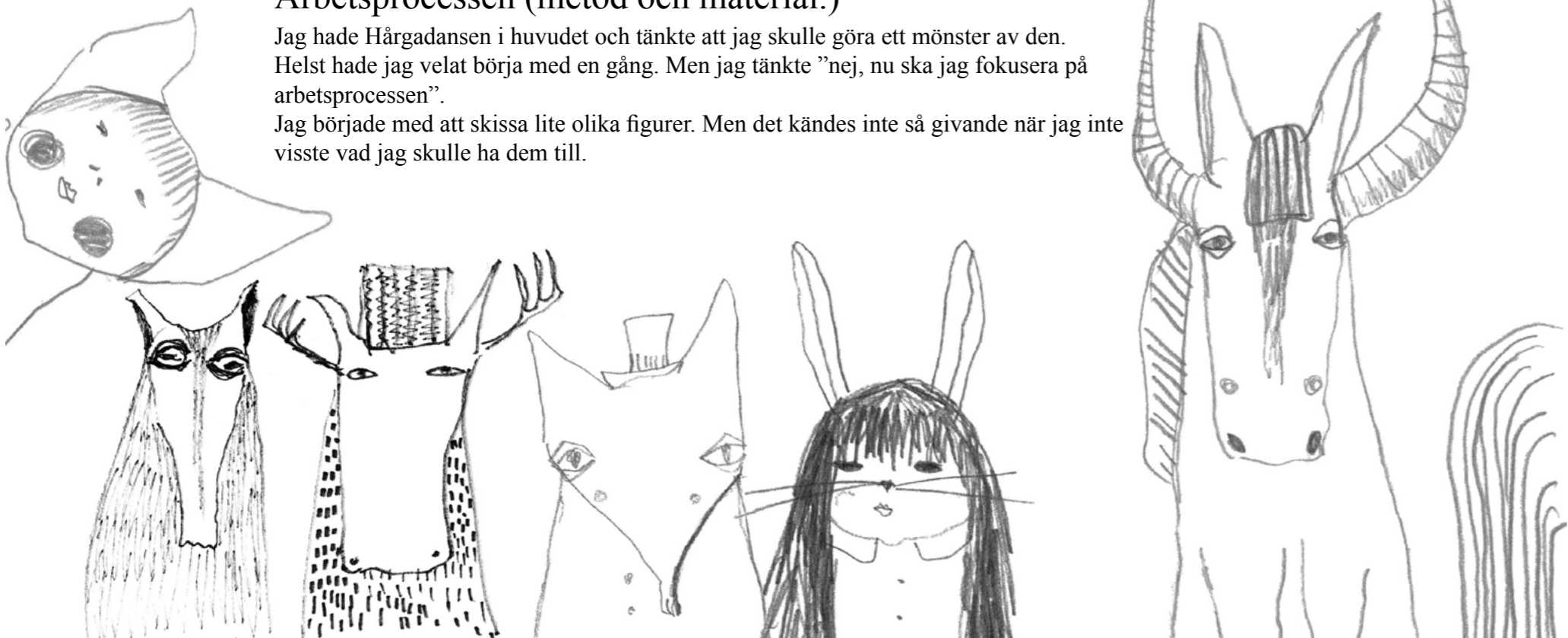

Arbetsprocessen (metod och material.)

Jag hade Hårgadansen i huvudet och tänkte att jag skulle göra ett mönster av den. Helst hade jag velat börja med en gång. Men jag tänkte ”nej, nu ska jag fokusera på arbetsprocessen”.

Jag började med att skissa lite olika figurer. Men det kändes inte så givande när jag inte visste vad jag skulle ha dem till.

Min research

Jag gick till biblioteket och lånade böcker om sägner och folktro.

Jag funderade på hur gör jag research? Hur fungerar min arbetsprocess egentligen?

Det var ju den jag skulle fokusera på nu. Jag brukar inte läsa in mig på nåt ämne så det var något nytt. Jag tänker oftast att jag bara gör. Jag tycker om det. Att bara göra. Det blir som det blir. Men oftast blir jag nöjd ändå utan att jag funderar och tänker så mycket kring ämnet. Så när jag började läsa i böckerna jag lånat hittade jag ganska snabbt något som jag tyckte verkade intressant. Bergtagning. Att troll rövade bort människor in i berget och det var vanligt att man rövade bort brudpar när de gick till eller från kyrkan. När jag läste detta fick jag en idé till ett mönster.

Jag insåg att det är så här jag jobbar. Idéer kommer snabbt till mig och då måste jag bara göra dem. Jag tänker att jag undersöker saker för varje gång jag gör ett färdigt mönster. Min research pågår ständigt när jag gör mina mönster. Nya idéer kan komma upp under tiden. Researchen är på så sätt inbakad i själva görandet av det färdiga mönstret, den är ingen separat del.

Jag har haft en föreställning om att research måste se ut på ett visst sätt. Att man måste skissa en vecka innan själva arbetet kan börja. Men jag kan inte hitta någon drivkraft i det. Jag måste oftast ha ett mål att jobba mot, som till exempel tanken på att det jag skissar på kommer att bli ett färdigt mönster.

Arbetet

Så jag började helt enkelt skissa på min idé gjorde en rapport som jag scannade in i datorn och färglade och färdigställde.

Jag upptäckte under tiden att det nog inte skulle bli något mörk dystert mönster som jag från början tänkte, utan det såg ganska glatt ut. Men jag tyckte om tanken på att mönstret verkar glatt på ytan men under så finns det en mörk historia istället.

Jag fortsatte med att börja teckna på ett mönster som jag tänkte skulle bli en fortsättning på det första. Jag tänkte att någon av figurerna i det första mönstret var ute och letade efter brudparet.

Så då blev det en figur i en liten båt ute på ett stormande hav. Men jag kände att det blev för övertydligt att göra flera mönster som handlade om bergtagningen. Så jag bestämde mig för att detta mönster fick stå för sig själv och bilda en egen historia.

Funderingar

Mitt under arbetet började jag fundera mycket på om mina mönster är barnmönster och om jag tycker de är för naiva. Jag kände att jag inte hittat det där jag sökte i början av arbetet utan att jag fortsatt på samma spår som tidigare. Jag tänkte att jag skulle testa och göra ett mönster som kändes mindre naivt och gjorde då en fortsättning på ”Bröllopståget” där jag bara använde mig av naturen och tog bort figurerna. Det kändes mindre naivt. Det som var bra med att göra så var att jag tog delar ur ett mönster som redan hade en historia och att historien automatiskt följde med till det nya mönstret.

Jag tyckte det var svårt att bygga upp en historia i ett mönster utan figurer. Jag ville också testa att göra ett mönster med figurer som kändes mindre naiva och barnsliga. Så jag försökte teckna en naturtrogen älg och en hare och det kändes som det blev en ny stil och det var intressant. Det naturtrogna blir kanske något jag kommer att använda mig av längre fram. Jag kanske blandar in naturtrogna figurer med mina påhittade och det kan bli en fin kombination.

Det jag till slut kom fram till var att jag vill göra naiva roliga färgglada mönster. Så jag bestämde mig för att strunta i utgångspunkten, det dova mörka. Jag anammade istället det jag verkligen ville göra och gjorde ett mönster med inspiration från Hågadansen. Som tidigare använde jag mig av en otäck historia som jag vävde in och gömde i mitt glada mönster.

Trycket

Eftersom jag bestämt mig för att fokusera på arbetsprocessen så hade jag inte haft en tanke på vad jag skulle ställa ut. Men efter lite funderande kom jag fram till att jag ville trycka upp ”Bröllopståget”. Jag och min handledare Emma diskuterade även en annan idé om att göra ett stort kollage av de andra mönstren, och då trycka det i några enstaka färger, kanske bara två, och sedan måla på andra färger om jag kände att det

behövdes. Men jag insåg ganska snabbt att tiden tyvärr inte fanns att göra något kollage. Jag bestämde mig i stället för att bara fokusera på att trycka upp mönstret bergtagningen. Jag valde att använda mig av screenramar som var lika breda som tygets bredd. Alltså

150 cm. Jag har inte tidigare jobbat med så stora ramar och det kändes kul att testa något nytt.

Dessutom kunde jag då förändra mönstret vid kanterna på tyget. Jag tycker det blev intressantare att göra så än att trycka med mindre ramar och inte riktigt kunna styra hur kanterna skulle se ut.

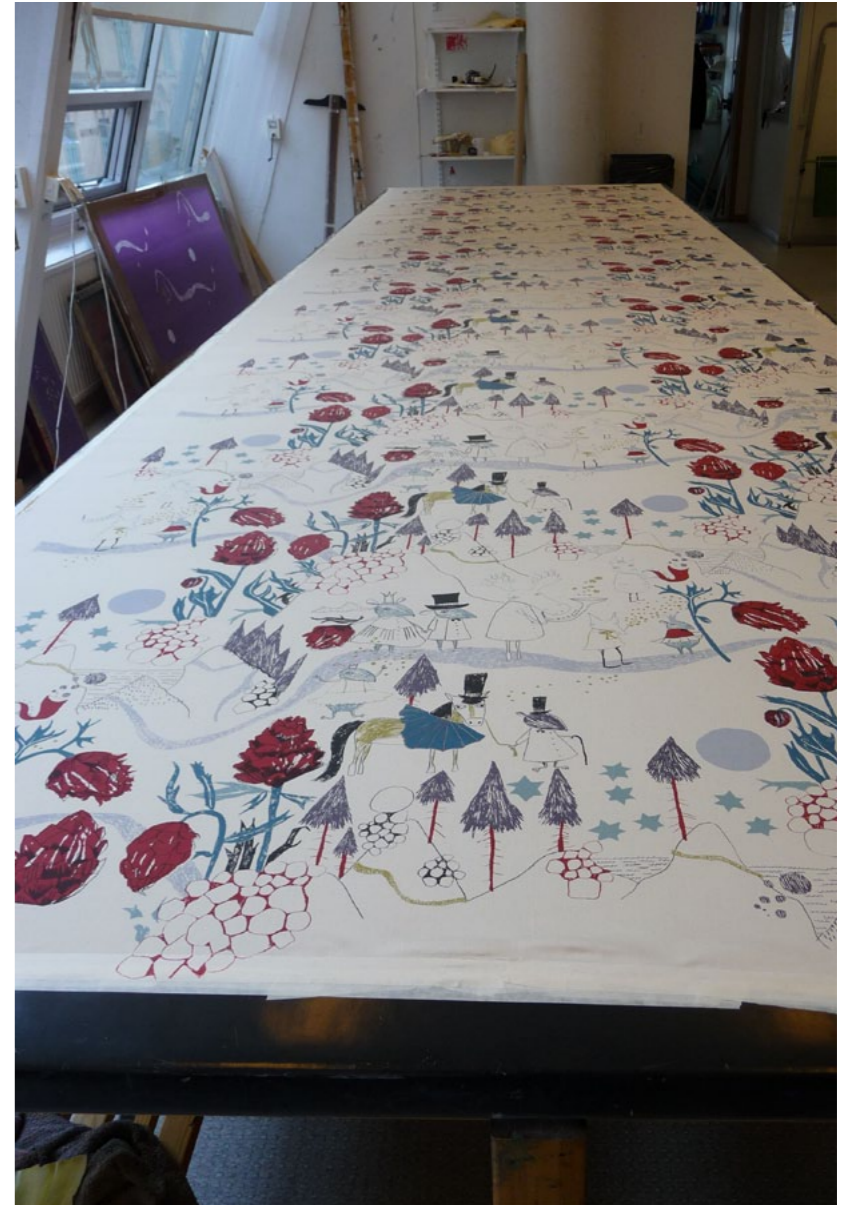
Jag valde att trycka på Royal All-tyg, ett tyg som jag tidigare använt mig av och som jag tycker mycket om. Jag funderade på val av färgtyp. Eftersom jag på senare tid tryckt mycket med reaktivfärg så funderade jag först på det, men kände att det var för osäkert med tanke på att jag inte hade så mycket tid på mig och att färgen så lätt kunde bli för ljus. Eftersom jag tidigare tryckt med pigmentfärg på detta tyg och visste att de blev bra så valde jag att använda mig av den.

Jag gjorde först ett provtryck för att kolla om färgerna stämde. De var svårt att få just den rätta färgen som jag ville ha. Eftersom det var ganska länge sedan jag tryckt med dessa färger så tog det en stund innan jag kom på hur de skulle blandas för att få den nyans jag ville ha. Jag bestämde mig för att trycka 6 meter. Ett så långt tyg har jag tidigare aldrig tryckt och det är något som jag har velat göra länge.

När jag tryckt färdigt mitt tyg tyckte jag det var så roligt att trycka att jag direkt bestämde mig för att trycka det igen i en annan färgställning. Dessutom tryckte jag upp en bit att göra kuddar av.

Resultat

Mitt resultat blev en serie mönster. De visar ingen sammanhållen historia men det var ju heller inte tanken från första början. Meningen var att de skulle kunna stå var för sig själva och berätta sin egen historia.

Mina två mönster som hela arbetet bygger på är "Bergtagningen" och "Hårgadansen". De andra mönstren är uppbyggda med inspiration från dessa två. "Bergtagningen" blev även ett tryck.

Jag tycker att jag har utvecklats genom mitt arbete. Jag har börjat använda mig av andra färger än tidigare. Jag har använt delar av mina mönster och byggt upp nya. Att använda mig av en redan befintlig historia och göra den till min är också något nytt. Jag tyckte att jag hela tiden har utmanat mig själv och gjort saker som jag inte brukar göra för att se vad som då händer. Till följd av det har jag hittat många nya sätt att jobba på. Här följer bilder på alla mina mönster.

”Bergtagningen”

”Det var en varm sensommarkväll i östra Småland. Ett brudpar med sitt följe var på väg hem ifrån kyrkan. En mystisk man med häst stoppade dem på vägen. Han ville gratulera brudparet så han. Det visade sig inte bättre än att han var ett troll och han förde dem in i berget. Han bergtog dem. Sen den kvällen har brudparet inte setts till.”

“Liten mus på stormigt hav”

“Rosett”

“Hårgadansen”

I Hanebo socken i Hälsingland dansade några ungdomar en lördagskväll på en loge. En spelman kom och spelade den mest förtjusande musik så de dansade och dansade. De dansade till söndag morgon då kyrkklockorna ringde till gudstjänst och en flicka föll då ihop på golvet av utmattning. Hon såg vad som höll på att hända. Hon såg att spelmannen hade en bockfot, och att han egentligen var självaste djävulen. De andra fortsatte att dansa och de dansade ut från logen och följde med spelmannen upp på Hårgaberget där de dansade sig till döds. (Schön, 2004)

Skisser
När jag var klar fortsatte jag att skissa på mönster.
Här visar jag dessa ofärdiga mönster.

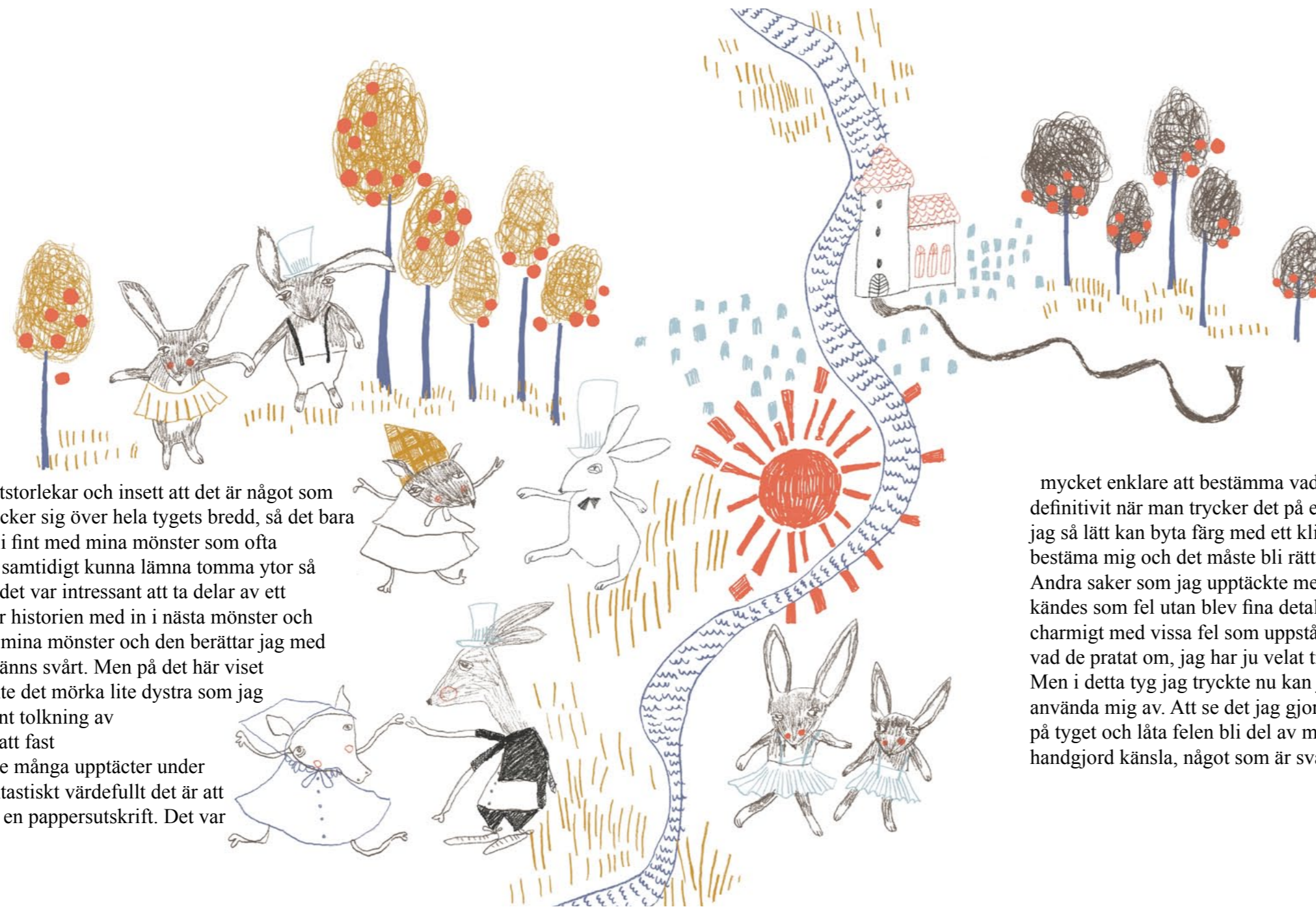

Diskussion/reflektioner

Jag har upptäckt nya sätt att jobba på och utveckla mig själv. Genom att göra saker så som jag inte brukar göra dem har jag tvingat mig själv att tänka om. Jag vill utsätta mig själv för ett annat tänkande. Det är något jag kommer

att fortsätta med. Jag har börjat tänka ännu mer på rapportstorlekar och insett att det är något som jag vill utveckla mer. Göra ännu större rapporter som sträcker sig över hela tygets bredd, så det bara blir en rapportering på höjden. Jag tänker att det kunde bli fint med mina mönster som ofta innehåller en historia. Att kunna få med alla detaljer men samtidigt kunna lämna tomma ytor så mönstret kan andas. Då finns det plats för det. Jag tycker det var intressant att ta delar av ett mönster som jag gjort och göra ett nytt av det för då följer historien med in i nästa mönster och då behövs inga figurer. Historien är oftast det viktigaste i mina mönster och den berättar jag med mina figurer. Att göra en historia utan figurer tycker jag känns svårt. Men på det här viset har jag hittat ett sätt att göra det på. Mina mönster blev inte det mörka lite dystra som jag tänkte från början. Men jag tycker att det blev en intressant tolkning av bergtagning och sägnen Hårgadansen när de framställs glatt fast de är mörka historier. Den kontrasten gillar jag. Jag gjorde många upptäckter under tiden jag tryckte mitt tyg. Framförallt så insåg jag hur fantastiskt värdefullt det är att få se sitt mönster upptryckt och inte bara i datorn eller på en pappersutskrift. Det var

mycket enklare att bestämma vad jag skulle använda för färger. Det blir så definitivt när man trycker det på ett tyg. Det går inte att ändra som i datorn där jag så lätt kan byta färg med ett klick. Jag tror att det definitiva är bra; jag måste bestäma mig och det måste bli rätt färg.

Andra saker som jag upptäckte medan jag tryckte var att ”fel” som uppstod inte kändes som fel utan blev fina detaljer. Jag har hört folk säga förut att det är så charmigt med vissa fel som uppstår när man handtrycker. Då har jag inte förstått vad de pratat om, jag har ju velat trycka perfekta tyger.

Men i detta tyg jag tryckte nu kan jag förstå detta. Det är till och med något jag vill använda mig av. Att se det jag gjort i datorn som en skiss och vidare utveckla den på tyget och låta felen bli del av mönstret. Det kommer ge mönstret en ännu mer handgjord känsla, något som är svårt att skapa enbart i datorn.

Slutsatser

Jag har hittat ett nytt sätt att jobba på. Jag har upptäckt att det var väldigt roligt att använda sig av en historia som redan fanns och göra om den i mina mönster till min egen tolkning. Vidare har jag förstått min arbetsprocess lite bättre och vet hur jag måste göra för att hålla igång mitt driv och min inspiration. Jag tycker om det naiva och barnsliga. Jag tycker om färgglada mönster som innehåller en historia. Att inte tänka på resultatet har gett mig väldigt mycket. Att hålla saker lite mer öppna gör att nya idéer lättare kommer till mig under arbetets gång. Jag har fått ett rikare arbete nu än om jag bara fokuserat på slutresultatet. Jag tror inte det hade blivit så många olika mönster annars. Att se det jag gör i datorn mer som en skiss och testa mina mönster på tyg är viktigt för då blir resultatet tydligt.

Källförteckning

Ebbe Schön, "Troll och människa: gammal svensk folktro", 1999, Natur och kultur, Stockholm
Ebbe Schön, "Folktrons ABC", 2004, Carlsson, Stockholm

